

CSALÁD és ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY

SZÜLÖK, KISDEDNEVELŐK, TANITÓK, ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA

VI. ÉVFOLYAM.

1880.

SZERKESZTETTE:

VÁRADI KÁROLY,
BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZEPTEMBER ÓTA

HEGEDÜS ISTVÁN.

KIADTA: A KOLOZSMEGYEI TANITÓ-TESTÜLET.

K O L O Z S V Á R T, 1 8 8 0.

NYOMATOTT STEIN J. M. KIR. EGYET. NYOMDÁSZ BETŰIVEL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM.

I. Irány- és vezércikkek.

	Szám.	Lap.
1. Fazakas József. <i>A történelem tanításáról.</i> (Felolvasatott a kolozsmegyei tan. test. közgyűlésén) (5 cikk) I. II. III. IV. V. 3. 13. 21. 33. 42.		
2. Felméri Lajos. <i>A néptanító társadalmi állása Angolországban</i>	XVIII.	173.
3. Gajmossy Iván. <i>Idealismus és realismus.</i> (2 cikk.)	XI. XII.	101. 113.
4. Hegedüs István <i>Magunk nevelése.</i> (3 cikk.)	III. IV. IX.	24. 41. 83.
— — <i>Nyilatkozat</i>	XIII.	129.
— — <i>Az új tanév kezdetén</i>	XIII.	130.
— — <i>Jobb később mint soha</i> (3 cikk.) XV. XVI. XVII. 145. 155. 165.		
6. Kozma Józsefné. <i>A női ügyről.</i> (Felolvasatott a kolozsmegyei tan. test. központi körének értekezletén VI. VII. VIII. IX. X. 53. 61. 73. 81. 93.)		
6. Névtelen. (A szerkesztőség.) <i>Felhívás a Cs. és I. VI. évfolyamu pártolásra</i>	I.	1.
7. Paal Ferencz. <i>Karácsonyi gondolatok az új évre.</i>	I.	2.
8. Váradi Károly. <i>Nyalatkozat</i>	XII.	129.
— — <i>Mire fektessék a nkp-iskolák tanításuk fősúlyát?</i> (Felolvasatott a kolozsmegyei tan. test. közgyűlésén.)	XIX. XX.	183. 193.

II. Gyakorlati cikkek.

1. Bartha Béni. <i>A hazugság javítása</i> VI. VII. 55. 63.		
3. Dr. Partók István. <i>Hogyan válasszuk a természetszerűség elvének megfelfelben ruháinkat.</i> (4 közlem.) I. II. III. IV. 9. 18. 27. 36.		
3. Deák Gerő. <i>Mikor kezdhető e rendszeres énektanítás?</i>	XVII.	166.
4. Dr. Emericzy Géza. <i>A házi szorgalom mennyire vehető igénybe?</i>	II.	15.
5. Gajmossy Iván. <i>A közvizsgálatokról</i>	XIII.	133.
Névtelen. (h. i.) <i>Az iskolai takarékpénztárak Franciaországban.</i> (2 közlem.) I. II. 7. 17.		
— — <i>A mivelődés kérdésének jelentősége, a jelenre és jövőre nézve.</i> (2 cikk.) III. V. 25. 45.		
— — (Sz. B.) <i>Felső leány-iskola</i>	XIII.	130.
— — <i>A közokt. minist. a néköktatásról</i>	XIII.	131.
— — <i>A gr. Zichy-féle népnevelési egyletek</i>	XIII.	137.
— — <i>Hogyan állítsa be a tanító az iskolai könyvtárt</i>	XV.	147.
— — (G. M. A.) <i>A felsőbb leány-iskolában tanítandó női munkákról</i>	XIX.	186.
7. Paal Ferencz. <i>A számtan tanítása az elemi iskola I. korosztályában és a számmiveletek csoportosított, vagy elkülönítő módszer megvitatása</i>	XI.	102.
8. Rieger Imre. <i>A játékról.</i> (Felolvasatott a kolozsmegyei tan. test. közp. körének értekezletén.) (3 cikk) XII. XIII. XV. 119. 135. 149.		

Szám. Lap.

9. Somogyi Géza. <i>Czélszerű-e az intelligens proletariátust a nőnemre is kiterjeszteni.</i>	XV. XVI.	146. 156.
10. Dr. Zafférry Károly. <i>Ngilt kérelem magyar honfi társaimhoz</i>	XV.	152.
11. Weisz Bernát Ferencz. <i>Eredmények és tapasztalatok az isk. takarékpénztárak intézményéről Magyarországon az 1879/80-ik isk. év végén</i> XVI. XVII. 158. 168.		

III. Könyvismertetés, irodalom.

1. Dr. Bartók István. <i>Nőtan, vagy az aszszonyi hivatás tudománya</i> Irta de Gerardo Antonina	IX. X. XI	87. 96. 105.
2. Kiss Sándor. <i>Katholikus népis. földrajza.</i> Irta: Dr. Seidel Pál	VII.	67.
3. Váradi Károly. <i>Hagyaték fiaimnak.</i> Irta: Vártán Endre.	V.	50.
4. Dr. Török István. <i>A magyar-osztrák monarchia összehasonlító földrajz.</i> Irta: Kiss Sándor.	XVIII.	180.
4. Dr. Ferenczi Zoltán. <i>A nyelvoktatás módszertana.</i> Irta: Erdődi János.	XIX.	191.

(Ezekon kívül számos irodalmi újdonság és vállalat fel-
említése és ajánlása az I. III. IV. V. VI. IX. XI.
XII. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. számokban.)

IV. Egyleti közlemények.

1. A „szathmárvidéki néptanító egylet“ felhívása az országos szövetség ügyében	III.	30.
2. Az „Eötvös-alap“ központi gyűjtő-bizottságának pályázati hirdetése	IV.	37.
3. A torda-aranyosmegyei tanító-testület muros-ludasi körének ez évi első gyűlése	V.	48.
4. A torda-aranyosmegyei tanító-testület m-ludasi körének második körü gyűlése	XI.	109.
5. Felirat az országos szövetség ügyében	V. VI.	46 57.
6. Rieger Imre. <i>A kolozs-megyei tanító-testület központi körének működéséről</i> VI. VII. 58. 66		
7. Felhívás a hazai tanító-egyesületek- és tantestületekhez	VIII.	77.
8. (—i—) <i>A kolozs-megyei tanító testület központi köre II. gyűléséből</i>	X.	97.
9. Váradi Károly. <i>A III. egyetemes tanító-gyűlésvégrehajtó bizottságának pünkössti nagygyűléséről</i>	XI. XII.	107. 121.
10. <i>A kolozs-megyei tanító-testület központi válnsztmányának felirata „A népiskolai tankönyvek revisio alá vétele ügyében</i>	XII.	118.
11. (Egy ügybarát). <i>A „szilágymegyei“ tanító-testület VII. közgyűlése</i>	XII.	123.
12. Rieger Imre. <i>A tanító-egyesületek orsz. szövetségének ügye</i>	XIII.	139.
13. <i>Az orsz. polg. iskolai tanító-egylet közgyűlése</i>	XIII.	139.

	Szám.	Lap.
14. Jegyzőkönyv. A „Muraszombat járási napitanító kör nevelészetű szakosztály gyűléseáól	XIII.	140.
15. A „fehérmegyei“ tan. tantestület évi VI. nagy gyűlése	XV.	150.
16. Meghívás a csongrádmegyei tanító egyesület üvi rendes közgyűlésére	XV.	150
17. A jász-kun-szolnokmeeyei tantestület megalakulása	XVI.	160.
18. Meghívás a kolozsmegyei tan. testüt évi rendes közgyűlésére	XVI.	160.
19. Gyöngyösi István. A kézdi-vásárhelyi tanító-kör rezdes gyűlése	XVI.	169.
20. Meghívás a torda-aranyosmegyei tan. testület évi rendes közgyűlése	XVII.	170.
21. Az udvarhelymegyei tan. testület VIII. kögyülésének programuja	XVII.	170.
22. Rieger Imre. A kolozsmegyei tan. testület közgyűlése	XVIII. XIX.	177. 278.
23. (G. F.) A maros-tordamegyei tanító-testület évi rendes közgyűlése	XIX.	188.
24. Meghívás a kolozsmegyei tanító-testület b.-hunyadi köre gyűlésére	XIX.	189.
25. Benedek József elnöki beszéde a tan. testület értekezletén	XVIII.	174.
26. Titkári jelentés a kolozsmegyei tan. testület évi működéséről	XVIII. XIX.	176. 185.
27. Kézdi-vásárhelyi tanítói gyűlés	XX.	197.
28. Meghívás. A kolozsmegyei tanító-tastület nagy-almási alakuló gyűlése	XX.	198.
39. A torda-aranyosmegyei tan. testület gyűlése	XX.	198.

V. Tárca cikkek.

1. Bárány Gyula. *A korán érés veszedelme* IV. V. 37. 48.
2. Dr. Bartók István. *Artalmas tápszerek* XVI. XVIII. XIX. 161. 179. 190.

	Szám.	Lap.
3. Binder Laura. <i>A természet és az anya</i> VII. VIII IX. X. XI. XII. XIII. 70. 77. 90. 99. 110. 125. 141.		
4. Névtelen. (H. I.) <i>Glossák a leányokról és leány-iskolákról</i>	XV.	151.
5. Gerando Antonina. <i>Egy tudós hazánkfia kitünő kis művéről</i>	XX.	196.

VI. Hazai és külföldi lapszemle.

1. Névtelen A mivelődés kérdésének jelentősége, jelenre és jövőre (Allgemeine Deutsche Lehrer-zeitung ez évi 1 egy és 2 sz.) III. V. 25. 45.
2. — — (h. i.) A Froebel egyesület gyűlése Londonban. (Phe Journal of Education után) VII. 65.
3. — — (Sz B.) Népoktatás Angliában (Dittes Paedagogiuma után) VIII. IX. X. 75. 85. 95.
4. — — A nemzetközi paedagogiai congressus Brüsszelben. (Néptanítók Lapjából) XVIII. XIX. XX. 178. 189. 198.

VII. Vegyesek.

E rovatban tanügyi híreket, egyleti rövid tudósításokat, irodalmi újdonságokat, megürült tanítói állomásokra s irodalmi kiadványokra hirdetéseket, a lapdíjak befizetéséről szóló nyilvános nyugtatványokat közöltünk.

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Váradi Károly.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK SIVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, HEGEDŰS ISTVÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 3 krral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása belkőzéputca 31. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

F E L H I V Á S

A

CSALÁD ÉS ISKOLA

VI. ÉVI FOLYAMA PÁRTOLÁSÁRA.

Közelebb hozni a családokat az iskolákhoz, s az iskolákat az élthez; köztudatra juttatni, hogy a szülők és tanítók valódi érdekei közösek és azonosak; s erős meggyőződéssé érlelni azt, hogy a népnevelés alaptényezői féltett érdekeiket csak úgy szolgálhatják hiven s biztosíthatják állandóan, ha egymást mindenekben megérteni s nemes törekvéseikben gyámolítani igyekeznek: ez a célja e lapnak, a mely már 5 éve küzd ezért, s így egyszersmind azért, hogy minél több jó iskola és boldog családja legyen Magyarországnak.

Hogy közlönyünknek mennyire sikerült erre hatnia, ennek megítélése nem minket illet; de hogy ily célért buzgólkodni, munkálni, s ha kell, áldozni is, szent kötelesség: ezt éppen oly elevenen érezzük ma, mint éreztük akkor, a mikor vállalatunkat megindítottuk.

Ezért egész odaadással és igaz lelkesedéssel fogjuk is teljesíteni e kötelességünket. Minden alkalmat megragadunk és felhasználunk arra, hogy a családok ismerjék meg, támogassák és szeressék az iskolákat; s viszont az iskolák is értsék meg a családok jogos követeléseit, s tiszteljék ama szent hagyományait, a melyek az egészséges fejlődésnek új élet-fakasztó mustármagvai, s a társadalmi biztonlétnek fenntartó oszlopai lehetnek továbbra is.

De mivel az előnkbe tűzött célt csak úgy közelíthetjük meg, ha tömeges pártolás minél nagyobb körben boztosít elterjedést s életre szólítást azoknak az eszméknek és elveknek, a melyeket lapunk utján hirdetünk: bizalommal kérjük a küszöbön álló új év közeledtével is a szives támogatását mind azoknak, a kiknek bő alkalmok nyilhatott már arra, hogy megismerjék vállalatunkat s azt, hogy hazánkban is valóban van már szükség ilyenre.

S midőn erre kérjük, biztosíthatjuk t. olvasóinkat, hogy mi nemcsak lapunk eddigi irányának hű követésével s teljes függetlenségének gondos megőrzésével igyekszünk jóakarató támogatásukat megérdemelni s meghálálni; hanem egyszersmind azzal is, hogy a mennyiben tőlünk függ, mindent elkövetünk arra, hogy ezután is adhassunk legalább minden második számhoz egy-egy féliyes mellékletet.

Az előfizetés díja félévre 1 frt 50 kr; egész évre 3 frt. A t. gyűjtőknek 8 előfizető után egy, 12 után két tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Kolozsvárt, 1879. december 30-án.

A SZERKESZTŐSÉG.

Karácsonyi gondolatok az új évre.

Csak a gyermek tud igazán boldog lenni.

Midőn a családok örömmüepén az angyal elhozta ajándékait a jó gyermekek számára (és melyik gyermek ne tartaná magát jónak?), a kicsinyek arczáról szétsugárzó öröm felvidámitja az egész háznépet; melegtől mosolyra derül a szülők arca; megifjodva érzi magát a nagymama, s az elfásult kedélyű vén emberek is próbálnak együtt örüvendeni a kisedekkel.

A koldus-asszony, a ki a mások könyörületéből él, vagy az a napszámos, a kinek szívét talán jobban megkérgecsitette a nyomor, mint tenyerét a munka, karácson estéjén elvállalja az angyal szerepét: vinni akar ő is gyermekének azt, mivel maga nem bír, — boldogságot.

Milyen varázsa van a gyermeki örömnél! És a kicsinyek öröme palotákban és kunyhókban ugyanaz, — naiv, őszinte, boldogító.

A gyermeki szív sokkal fehékegyebb az örömről, mint a szomorúságra. És az öröm némesít; a jó kedv jóvá tesz. A vidám gyermek szófogadóbb, engesztelékenyebb, kedvesebb, még pajkosságában is ártatlanabb, mint a lehangolt, elvadított kedélyű.

Miért is nem lehet megvásárolni ezt a meglegegedést az egész életen keresztül?! A szülők szándékán bizonynyal nem múlik. Az anya szemében ragyogó könny, s az apa ajkairól elröppent sohaj nem azt fejezik-e ki, midőn örvendő kisedeikre tekintenek: vajha mindig ily boldogok maradhatnának!?

De ez ártatlan paradicsomokból hamar kizavarja őket az élet, kiüldözik magok az emberek. Mert hiszen azt mondják a tapasztalt, életúnt bölcsök, hogy az ember nincs boldogságra teremtve, az ő sorsa csak keserű csalódások és szenvedések láncolata. Kegyetlen fátum uralkodik az emberiségen.

Ti anyák és apák, a kik gyermekeitek ártatlan, igénytelen és őszinte örömeinek tanúi vagytok, meg tudtok-e nyugodni e gondolatban? El tudjátok-e hinni, hogy az emberek csak egymás gyöttrésére születtek, és számukra e földön sehol sincs meglegegedés; hogy a földi öröm nem lehet tiszta, mert mindig ugyanannyi értékű szenvedés árán vásároltatik meg? El tudják-e hinni, hogy a ti szeretett, ártatlan kisedeitek csak kinzó ostromaivá nőnek fel maguknak és embertársaiknak? Hiszen e leverő hit minden nap, sőt minden órán ellentétben áll mindazzal, a mit gyermekeiteknek kívántok, a mit érettök tesztek és áldoztok, — és a mit tőlök vártok.

Nem; e sötét világnézet kiölne az emberi kebelből minden nemest, ledöntené az emberiség mivélődése célját és pokollá változtatná a földet.

Higyjetek inkább sziveteknek, a mely azt mondja és azt óhajtja, hogy a ti gyermekeitek boldogságra és boldogításra vannak teremtve.

Nézzétek, a természet maga is erre törekszik, mi-

dőn minden új szülöttben mindannyiszor regenerálja az emberiséget. Hova süllyedne a társadalom, ha a gyermek örökbe átvinné a szülők elfogultságait, előítéleteit, szenvedélyét, rideg önzését, elfásult kedélyét, s talán bűneit — és ott kezdené az életet, a hol azok elhagyták, s folytatná azon az uton, a melyről azok leléptek?!

Látjátok, a természet sem akarja így. Az ártatlan kiseddek egy mennyországot hoznak le keblükben a földre. Szívük, lelkök tiszta, fogékony. Feltétlen bizalommal és teljes odaadással tekintnek fel reátok, szülők, a kik e földön őrői és nevelői vagytok; minden élet boldogságukat, egész jövődjöket a ti kezetekbe teszik le, és töletek várják, hogy vezéreljétek őket az élet útain legjobb belátástok szerént.

Nem elég bizonyíték-e ez arra, hogy az emberiség sorsa, — boldogsága vagy szenvedése, — a saját kezébe van letéve? És másfelől nem elég ujjmutatás-e arra, hogy a természet az életkezdő embert a maga ártatlanságában a boldogság ösvényén indítja útnak az élet göröngyös mezején? A jövő nemzedék olyanná nevelkedik, a milyenné nevelik. Tehetségeket hoz a világra, a melyek éppen úgy kifejlészthetők a jóra, mint a rosszra.

Ha ez így van, akkor reátok, szülők, nehéz munka és nagy felelősség súlyosodik gyermekeitek nevelésével. Valóban megérdemli, hogy komolyabban és többet gondolkozzatok róla. A nevelés terhes munkáját megosztjátok a család tagjaival, azután az iskolával és a társadalommal, de a felelősség Isten és emberek előtt első sorban titeket illet.

A család tagjai, a rokonok, a cselédek, az ismerősök, az iskolás gyerekek, a tanítók, az egész község, mind, mind nevelőtársatok. Akarjátok, vagy nem, azoknak mind hatásuk van gyermekeitekre. És ti nem zárhatjátok el a szeretve féltett gyermeket, mint valami virágházi növényt, hogy megóvjátok azoknak netalán rontó befolyásától; mert ha ez az elszigetelés lehetséges volna is, kizárnátok őt a közéletből, s lenne belőle egy elkényeztetett, ön- és emberismeret nélkül való, élehetlen báb. Aztán valamikor még is csak be kellene engednetek az emberek közé.

Nincs menekvés, választanotok kell: vagy odaengeditek szivetek legdrágább kincsét, gyermekeiteket, a vak véletlen játékának, vagy tisztába jöttök a nevelés céljával és módozataival, és aztán semmi áldozatot és fáradságot nem kimélve, lelkiismeretesen igyekeztek azokkal összhangzásba hozni nevelőtársaitok eljárásait.

Nehéz feladat, egyes emberre nézve majdnem elviselhetlen teher; de az összes emberiség általános mivélődésére nézve a legbiztosabb garancia. Avagy lehetne-e hatalmasabb szózat, mely felhivná az önző embert felebarátja szeretetére, gyámolítására és mivélésére, mint ez, a mely szivéig elhangzik: gyermekek boldogsága függ tőle!?

De fájdalom, majd minden igazság, a mely az

emberektől bizonyos önmegtagadást kíván, csak keserű tapasztalatok s néha megdöbbentő áldozatok árán válik általános meggyőződésé.

Család, iskola és az élet három nagy nevelő intézetei a fejlődő nemzedéknek. Ezeknek jelenéből biztosan lehet következtetni a társadalom jövőjére.

Vajjon rendben vagyunk-e dolgainkkal mind a három nevelőintézzettel szemben?!

Vannak családok, a hol szeretik a gyermeket, de nevelésével vajmi keveset bajlódnak. Hagyják nőni, mint az útszéli virágot, kitéve a véletlen körülményeknek. De vannak olyanok is, a hol reggeltől estig folyvást — a hogy szokták mondani, — benne laknak a gyermekben; szakadatlanul korrigálják és dorgálják, úgy, hogy a szegény gyermeknek minden kedve elmegy még attól is, hogy nevedjék, vagy egyáltalában, hogy éljen.

Hány családot találunk olyat, a hol az apa rendeleteivel szemben az anyának mindig vannak ellenrendeletei, — s viszont; a hol az egyiknek tilalma a másinak engedékenységén hajótörést szenved. Hol van itt a szükséges egyetértés; milyen lesz itt a nevelés sikere?

Lehet találni olyan családot is, a hol apa, anya megegyeznek abban, hogy mindegyik a más emberek dolgaival foglalkozik és gyermekük számára nincs egy órai osztatlan idejük. A gyermeket rábizzák egy pénzen fogadott idegenre, vagy éppen egy tudatlan s talán elgyótrött cselédre, s ezektől kívánják azt az önfeláldozó gondosságot, a mely magának az édes anyának terhére esik. És hányadik háztáj az, a melyben megválogatják, hogy mit beszélnek és mit cselekesznek a gyermekek előtt? És talán még ritkább, a melyben tisztán átértett és átértett nevelési elveket és azokhoz alkalmazott eljárásokat találunk.

Egy kis virág ápolása és ép fejlesztése a kertésznek bizonyos szakértelmét s gondozását, és a körülmények kedvezését veszi igénybe: hát csak az embert, a földi teremtmények e legbámulatosabbikát lehetne csupán vaktában, naponta változó szeszélyek s innenonnan összekapkodott ötletek szerént helyesen nevelni!?

Bizony mi még nagyon sokat vétkezünk az ártatlan gyermekek boldogulhatása ellen!

De talán a mit a család elmulasztott, majd helyre pótolja az iskola! Az iskola, — ez a magára hagyott és nyomorban felejtett nevelő-társ, a melyet sok helyt csak a törvény büntető ijesztgetése tartogat, hogy össze nem rogyik a maga élıhetetlenségében; a melynek sorsa — fájdalom! — sok helyt szakértetlen, vagy önző és haszonleső emberek kezébe van letéve, mert azok, a kiket az ő virágzása léginkább érdek elne, t. i. a szülők, nem tartják e közkinceset magukénak, készséggel bizzák másokra a felügyeletet és aggodalmat, csak hogy evvel is kevesebb gondjuk legyen.

Hányadik szülő veszi magának azt a fáradságot.

hogy koronként betekintszen az iskolába, a melybe gyermekét beadta, hogy végére járjon: mikre és hogyan tanítanak ott; — megismerje a táitót, vajjon lelkiismeretes, becsületes szakember, megérdemli-e, hogy a szülők legszentebb kötelességüket, gyermekeik nevelését s oktatását vele megoszszák? S aztán találkozik-e a tanító részükről kiérdemelt méltánylással, elismeréssel és nehéz munkájában gyámolítással? Nem; vagy legalább is nagyon ritkán. A legtöbbször mentére van hagyatva; — egyedül küzködik ötven, nyolevan s még több gyermekkel, a kiknek a szülői arra sem érdemesítik őt, hogy megismerkedjenek vele. Nincs közöttük semmi összhangzó közreműködés, semmi érintkezés; legfeljebb a gyermekek által izengetnek egymásnak. Lehet-e így siker?

Gyakran megtörténik, hogy a mit a gyermekben az egyik épített, a másik lerontja.

És így a család vezeti a növendéket egyfelé, az iskola másfelé s az élet, — a leghatalmasabb tanító-mester, — úgy lehet, hogy azoktól eltérőleg, egy harmadik irányba.

Valameddig a család és iskola egymást nehéz munkájokban kölcsönösen nem támogatják; nevelési elveikben s eljárásaikban lelkiismeretesen és közös igyekezettel tisztába és összhangzásba nem jönnek; valameddig közönyösségből, a dologhoz nem értésből, vagy tatan takarékosaságból hanyagul tartják s kiesni engedik kezükből a nevelés gyepőjét, s nem iparkodnak egész erejükkel a növendéknek addig adni irányt, a míg az általuk is hajlítható és idomítható; valameddig a véletlennek több tért engednek a nevelésben, mint célzatos és öntudatos munkájoknak: mindaddig se a család, se az iskola biztos sikerre ne számítsanak. Mindaddig ki lesznek a szülők téve annak az aggodalomnak, hogy az élet nagy iskolájában oda fizethetik tandijba gyermekök jellemét, egészségét és talán életét is.

A mitől hogy óvjon meg az ég minden apát és anyát, ennél jobb kívánságunk a beállott új évre nem lehet.

Paal Ferencz.

A történelem tanításáról.

(Felolvasta a kolozsmegyei tanító-testület közgyűlésén Fazakas József tanítóképző int. tanár.)

Tisztelt közgyűlés!

Kedves pályatársaim!

Az igazság nem veszi el értékét, ha többször ismétéljük is. E meggyőződés bátorít arra, hogy jelen felolvasásomban elmondjak egynehány ismeretes gondolatot, melyek összeállításának egyedüli érdeme abban fekénnék, ha szerencsém lehetne egy negyed óráig megnyerni tisztelt hallgatóságom becses figyelmét oly eszmék felújítására, melyekkel mentől többet foglalkozni nekünk, tanítóknak, nem árt.

Tárgyam lesz a történelem tanítása a népiskolában, s ezen alkalomból elmondok egypár általános nézetet a történelem tanításának hasznáról, nehézségeiről, módszereiről. Itt-ott felhozott példáim nem mind az elemi népiskola közvetlen tanyanyagából vannak véve, de nem lépik át, sőt be sem járják azon kört, mely a néptanító ismeretét határolja.

Ha a mondákból egypár példát, messziről, a régi hirtregéiből hozok fel, szolgáljon mentségemül az, hogy azok annyira átmentek nemcsak a mivelt világ irodalmába, hanem éppen saját nemzeti irodalmunkba is, hogy ismeretük nélkül kivált régiebb, úgynevezett klasszikus íróink műveit meg sem érthetők. Aztán különben is bármely tárgy annyira tanít minket, a mennyit belőle tanulni képesek vagyunk; a mondák a nép észjárásának, világnézetének, érzelmeinek kifejezései, nyilvánulásai, helyesen felhasználva nem tekinthetők lornak a történelem tárházában.

Azt mondta egy híres német tudós, hogy a történelemből azt tanuljuk meg, hogy abból soha sem tanult senki semmit. E paradoxon igaz is bizonyos tekintetben, mert a történelmet Herodotótól óta ezren meg ezren írják, — tanulják, — mégis elég rossz ember van a földön; elég állam esik a hiúság, önzés, nagyra-vágyás, hazafüség álcájába öltözött irigység, államből-cesség bitorított címén előtölakodó arcátlanság s az ezek nyomán támadt bizalmatlanság s viszálykodás áldozatául.

De hogy az említett paradoxonban, melyre Hegel nagy súlyt fektetett, igaz van, annak oka Dieste weg szerint egyfelől az, hogy a történelem tanulása nem olyan általános, mint ezen tudomány megérdemelné; másfelől az, hogy olyan követelés intéztetett a történelemhez, melyet teljesíteni egy tudomány sem képes. Kírtani vagy legalább megfékezni az emberi szenvedélyeket úgy, hogy azok többé kárt ne tehessenek; megélesíteni az ítélőtehetséget annyira, hogy bármely kérdésben a viszonyok szálainak szövedékét tisztán átlátva, a megoldást jól megjegyezhessek s ennél fogva elhatározásunkat s cselekvésünket minden körülmények között legesleghelyesebben intézzük: tagadhatatlanul nagyszerű eredmény lenne bármelyik tudomány részéről. De ezt sem egyik, sem másik tudomány s így a történelem sem teheti meg. Ne kívánjunk hát igen sokat a történelemtől, s a méltányos igényeknek eleget fog tenni.

Tegyük fel, Diesterweggel, egy pillanatra, hogy az emberiség egyszerre elfelejtene mindent, a mit a történelemből tanult. Vajon milyen helyzetbe jőne? Megíthetjük abból, hogy a legegyszerűbb szervezkedési, törvényhozási vagy bármi társadalmi kérdést rendszeresen csak úgy reméljük szerencsésen megoldhatni, ha annak multját, történetét áttanuljuk.

Vajon célszerű-e, ha a régi patriarkalis rendszer szerint a családfő hatalma pótolja a rendezett államkormányt; lehetséges-e közsabadság, az egyéni szabadság korlátozása nélkül; jó-e, ha a közügy intézése

olyanokra van bízva, kik elég képzettséggel és függetlenséggel nem bírnak; hasznos-e, ha a társadalomból a humanus irányt egészen kiirtva, csak a realis törekvéseknek adunk helyet; célre vezet-e, ha az emberi társaság rétegeit a rendi előjogok falaival egymástól elválasztjuk; szerencsés ötlet-e, ha egy idealis eszmeért gyakorlati haszon ellensúlyozása nélkül ezerek ontják a vérorokot; vagy csupán azért, mert valaki másképen gondolkodik mint mi, tüzzel, vassal pusztítsuk egymást; biztosítja-e az ipart a cérendszer; sikerre vezeti-e a népnevelést egyedül a felekezeti kezelés az állam támogatása nélkül?

E kérdésekre megfelel nekünk a történet, midőn rámutat a patriarkalis rendszerből kinőtt keleti zsarnokságra, a hiányosan alkalmazott szabadságból kifejlett görög anarchiára, az Európa csaknem minden államát szétdarabolt, meggyengített s fejlődésében sok ideig megzsibbasztott, középkori hűbérrendszer sok rossz oldalaira; felmutatja a politikai s lelkiismereti szabadság s emberi jogok százados, néha ezeréves küzdelmeiben, hogy az eszmét visszafojtani, akadályozni, lankasztani nem lehetetlen, de megölni, örökre elnémítani sohasem lehet; megérteti velük, hogy a physikai s erkölcsi világ törvényei sok pontban érintkeznek egymással, s valaminek az elfojtott tűz, az összenyomott rugó, a feltartoztatott ár nyerne erőben, úgy az igazság diadala annál nagyobb szerű szokott lenni, mennél több erőt fordított leigázására a fennálló hatalom erőszaka. A szabad vizsgálódás eszméjét elítélik Niceában, megégetik Rómában, inquisitio elé állítják Lyonban, elnémítják Oxfordban, megégetik Konstanzban, kiátkozzák Wittembergben, s miután harminc évig lángba borítva tartja Európa legszebb városait s vérpatakokkal önti el majdnem minden ország virágzó tereit, — győzedelmesnek nyilatkoztatják egy igénytelen kis városban.

Az egyes emberek a foglalkozás bármely terén tapasztalnak, tapasztalataikat alkalom szerint felhasználják, s mennél szélesebb körű tapasztalást volt alkalmuk szerezni, annál több tanulságot vonnak el a múltból, mely sok káros próbálgatást feleslegessé teszen. A történelem millió meg millió figyelő, szemlélő egyednek tapasztalatait gyűjtötte össze s ennél fogva az emberi élet körében az észleletek oly gazdag tárházát nyitja fel előttünk, a melyet egyes ember elő nem állíthatna; s miként az egyéni tapasztalás egyes embert sok hasztalan próbától, úgy a történelem az emberiség egészét, ha minden rossztól meg nem óvhatja is, minden esetre sok veszélyes kísérlettől tartja vissza. A tapasztalás tanít, a történelem oktat; magunk után ismerünk meg másokat, mások után ismerjük magunkat. De ezen, mondhatni, gyakorlati haszon kívül a történelem tanításának szükséges és hasznos volta mellett szól az is, hogy a történelem annyira össze van nőve a többi ismeretekkel, hogy nem csak a más tárgyak tovább tanulmányozásánál multhatatlanul szükséges, hanem az ol-

rasmányok legegyszerűbb nemeiben is mindjárt, mindjárt fennakad, a ki történelmet nem tanult. Mai napság a történelmi ismeret oly elkerülhetlen tényezője a műveltségnek, hogy annak bizonyos mértéke nélkül magát senki a művelt emberek közé nem számíthatja.

Nem jelenti ez azt, hogy a történelemben előjövő neveket, számokat, sőt még eseményeket is, minden lépten készletben tartsuk; de azon általános benyomás, melyet a történelem tanulmányozása a lélekben hátrahagyott, társulva a mindenesetre rendelkezésünk alatt álló bizonyos mennyiségű adattal, kétségkívül befoly a meggyőződés alakulására s nem egyszer a legegyszerűbb mindennapi kérdésben érvényesíti magát. Éppen azért szüksége van a történelemre nem csak a tanulással foglalkozó osztálynak s a szorosabb értelemben vett tisztviselőknek, hanem általában minden polgárnak s annál inkább, mennél több részt veszen az alkotmányos élet megainak gyakorlásában.

Az érintett hasznokon kívül jelentékeny hatás tulajdonítható a történelemnek az alaki képzés tekintetében is. Alig van egy tantárgy, mely a képzelet játékanak nagyobb mezőt nyitna s ennél fogva az emlékező és képzelő erőt jobban fejlesztené, szoktatná, gyakorolná, mint a történelem. Alakok, helyzetek, viszonyok, vidékek, események, városok, épületek, szobrok állanak a lélek elé, s fel vagyunk hiva, hogy a tünemények azon elemeit, melyek az érzékeken által a közvetlen szemlélet útján képzetekké váltak, felújítsuk s új meg új kapcsolatba, összeköttetésbe hozzuk egymással. Az elemeket begyűjtjük; most felfrissítjük, rendezzük, alakokká idomítjuk.

Ime egy példa. Látjuk az olympiai tért a szentelt berekkel, Zeusz, Athenae, Here templomaival, Phidias műremek szobraival, a néző közönség s pályázók hosszú sorával; lefolyt már a futás, birkozás, diszkusvetés, ökölvívás, szekérverseny, de hátra van egy nevezetesebb, egy mindeniknél érdekesebb, az irodalmi felolvasás. Jelen van Plátó is, talán valamelyik kítűnő dialógusát fogjuk hallani. Tolong a nép. Egy éltes ember kap helyet; szinte állva maradásra határozza el magát, midőn meglátja, hogy egy sor fiatal ember tiszteltjesen feláll s mindnyájan vetélkedve ajánlják fel neki a szót. Vajon mi volt ez? Jele annak, hogy a spártai emberek nemcsak ismerik, hanem gyakorolják is a görögök iránti tiszteletet. Lépünk egy kissé közelebb! Most jön Plátó, Görögország legnagyobb bölcse, egy fiatal korú, de egészséges, erőteljes férfiú, kopasz ma-
homlok, szabályos arc, határozott arcvonások, komoly, de szelid tekintet, széles mell, felhúzott váll, lassú járás, magatartásában s egész külsejében nemes méltóság vonják magukra figyelmünket. Azt mondják, hogy az áthenei akadémiában, hol többnyire a kert jár-
sétálva társalkodó módszerben szokta bölcselmi kérdéseit tartani, még ifju leányok is eljárnak leckéi-
tanítványai között vannak Demosthenes, azon bete-
kinézésű fiatal ember, ki egyszer-egyszer vállát vo-

nogatja s Arisztoteles, azon sovány, száraz ifju, kinek kicsiny szemei oly szellemdúsan tündökölnek. De néz-
zük csak Plátót! Éppen most adá jelét azon erős biza-
lomnak, melyet az emberi romlatlan természet iránt táplál. Megakarták győzni arról, hogy kisebbitette, rá-
galmazta egyik tanítványa. Plátó nem hitte s csak eny-
nyit felelt a hosszas bizonyításra: „az nem lehet; le-
hetetlen, hogy ne szeressen engemet az, kit én olyan
őszintén szeretek.“

De hagyjuk el az olympiai tért, siessünk egypár ezer évvel elébb! A herceg-szöllősi hegytetőn állunk. Jobbra a kanyargó Duna, balra több virágzó helység; alattunk Baranyavár, melyből egy országút visz Mo-
hács felé. Ezeröttszázhuszonhatodik évi augusztus 29-én szerdán délután három óra felé van az idő. Derült arc-
cal mosolyog a nap a fölöttünk összehajló égbolton, de távolról mégis fellegek látszanak a láthatarra húzódni. Két tábor áll szemben egymással; az egyiknél a szám
nagysága, a másikonál az arcokon égő lelkesedés tüze vonja magára figyelmünket. Amaz lassu, ez túlhevés. De ime, egy pillanat alatt élénkség támad az elébb bágyadtnak látszó nagy tömegben. A szultán imádko-
zott, az áhitat varázsával vonta be a hatalom és dicső-
ség telhetetlen vágyát; a fanatismus láza felzaklatja a török sereget; egy köny, az öröm könye perdül le Szulejman arcán. Átellenben a kis magyar sereg, mindenik tagjának szemében a hazaszeretet és lelkesedés fénye ragyog; meg vannak győződve, hogy az ügy, melyet védenek, nem csak a magyar haza, hanem az egész keresztényiség ügye, azért annak elesnie nem lehet, nem szabad. De feltűnik egy. Talán vezér sincs itten, mert bár a maga szándékát mindenik tudja, az
összesnek akarátát vezetni senki sem képes. Amott az utolsó harcokban, a hatodikban, ül lován Drágfy János országbiró sarkantyú nélkül, jelélül annak, hogy a zászlóval, melyet kezében tart, megszaladni nem szabad. A negyedik sorban, fényes öltözetű főpapok, püspökök közt, épen most teszük fejére egy ifju embernek, La-
jos királynak, a harezi sisakot. Elhalaványodott, a ha-
lál előérzete futotta el arcát. Mily ellentét a Szulej-
man jellemével, imájával, lényegében, hatásában! To-
mory megjárja még egyszer a hadosztályokat, a tárogatók megharsannak, a két sereg össze csap. A gyászos eseményre vessünk fátyolt! Magyarország elbukott, a magyar nemzet dicsősége porba van tiporva. Forduljunk el a szomorító képtől! Most jobban vagyunk. Ezen alakoknak összeállítása az emlékező és képzelő működés egy kis gyakorlata vala.

De a történelem nem csak az emlékezetet s vele a képzelmet gyakorolja és fejleszti, hanem megszoktat arra is, hogy általánosítsunk. Nagy Sándor, Julius Caesar és Napoleon; Nagy Alfréd, Nagy Károly és I. István magyar király; Hunyadi János és Zrínyi Miklós; II. Fridrik porosz király s Hunyadi Mátyás; Gusztáv Adolf és Bethlen Gábor; Péter-cár és XII. Károly; Eötvös

és Kölcsei; Kossuth és Rákóczi Ferenc; Washington és Deák Ferenc jellemekben sok hasonló vonás van, melyeknek egybevetéséből megalakul a nagy férfiak fogalma, mint az egyes államok kormányformáinak közös jegyeiben megterem a rendezett államok szervezetének szellemi alakja.

Az ítélő tehetségre bizonyosan fejlesztőleg hat az, ha az eseményekből az uralkodó szellemet s alsóbb fokon a hitregéből s mondákból, nálunk különösen azokat tartva szem előtt, melyek irodalmunkba is átmentek, az illető nép gondolkodás-módját s felfogását igyekszünk kitaláltatni.

Ime egynehány példa. Szinisz két fiatal fa által szaggattatja ketté a hozzá vedőtött vándort; mindig kínos helyzet volt a léleknek a kötelességek összeütközése, midőn egyiket teljesíteni, másiban helytállani vagyunk kénytelenek s eleget tenni egyiknek sem tudunk. Prokrusztos irgalom nélkül egyenlő mértékre szabta az eléje került utasokat; a méltányosságot nem ismerő szigorú rendszabály nem egyezik meg az emberi természettel. Theseus 16 éves korában már felemelte a követ, mely alatt az apja saruja volt; ifju korában szedi össze erejét az, a ki nagyra akar nőni. Heraklesz nem csak lelkileg tünt ki, hanem testére nézve is korának legerősebb férfia volt; a görög nép a férfiu eszményképét a kitünő szellemi és testi tulajdonok összhangzatos egyesülésébe helyezte. Sisyphus egy dombra hengerget egy követ, mely minduntalan visszagördül; a sikertelen munka egyike a lélek legnagyobb gyötrelmeinek. Didó szeletekre hasogatja a bikabőrt s úgy tulajdonit el egy darabot Áfrikából; az emberi furfang mindig talál módot az igazság elfacsarására. A görögök hírtregéje azt tanította, hogy a zürzavarból (khaosz) magától kibontakozott föld erőteljes alakja, legifjabb nemzedékének, legifjabb ivadéka, Zeűsz győzedelmeskedett idősebb rokonai felett s ő vette kezébe a világ uralmát. Ez megszemélyesítése azon gondolatnak, hogy az idő újabb vívmánya mindig győzedelmeskedik a régibb fejleményen. A számoszi király, Polikrátesz gyűrüje jelképezi azon régi tapasztalaton alapuló felfogást, hogy az embert semmi bánattól meg nem zavart boldogság nem illeti meg; a dombnak lejtője is van, melyen okvetlenül le kell ereszkedni annak, a ki a tetőre jutott.

Megteszi hatását az értelem fejlesztésére az is, ha a történelem tanulmányozása alkalmával a nemzetek történetét az ország természeti tulajdonaival viszonyba hozzuk, s ha biztosan ki nem mutathatjuk is, legalább sejtetjük, — hogy miként a lélek a testtel, — úgy a népek fejlődése, szellemi élete az általuk lakott föld minőségével összefüggésben van. Ezt bizonyítja Egyiptom, Assyria, Kis-Ázsia, Görögország, Itália története. A természetnek sem becézettése, sem mostohasága; sem bágyadtsága, sem túltényező ereje nem alkalmas a népek fejlesztésére. A skandináviai félsziget nem maradt jelentőség nélkül a történelemben, de nagy sze-

repre nincs hivatva, mert égálji és talaji viszonya nem kedvező. Braziliáról azt jegyezte meg Bukle, hogy a természet túltényező ereje, melylyel az emberi munka nem bír, vetett gátot eddig az ország fejlődésének. Ki lehet mutatni, hogy az éghajlat és talaj a növény és állatvilág milyenségét, ez az emberek tápszerét és foglalkozását s mindnyájan együtt a népek testi és lelki általános fejlődését s így bizonyos tekintetben történetét határozzák el.

Ezekből látszik, hogy a történelem sok útat, módot nyújt az értelem gyakorlására s a gondolkodás fejlesztésére. Pedig minden tantárgynál éppen annak kell a legfőbbnek lenni, hogy a gondolkodó erő munkásságára ébredjen; s bátran kimondhatjuk, hogy az olyan ismeret, mely a lélek további tevékenységére be nem foly, nem hogy áldás volna, hanem valóságos teher, mely annál súlyosabban nehezedik a lélekre, mennél több van belőle, s teljességgel nem érdemli meg, hogy azon elkoptatott hasonlatot alkalmazzuk reá, mely szerint olyan lenne, mint a földbe ástott értelmetlen kincs.

De a történelem nem csak az értelmi; hanem az erkölcsi tulajdonokra, a kedélyi életre is megteszi jótékony hatását, midőn gyakorol a szépnek, jónak, igaznak szeretetében s abban, hogy elforduljunk attól, a mi erkölcsileg rossz.

Emberi természetünkhöz tartozik, hogy a jót önkénytelenül helyeseljük, a rosszat természetesen elítéljük még akkor is, ha magunkban találjuk fel. Ezért van, hogy a legrosszabb ember sem dicsekszik soha azal, hogy ő rossz, hanem e helyett igyekszik a hibát szép színben felmutatni. Ha látjuk Judást kerülni az ismerősök tekintetét, Efialtest az árulás bérével kezében, Coriolánust Róma ellen, Alkibiadest hazája elleneségei között; másfelől a megváltót a kereszten, Szokratest a méreg-pohárral, Leonidást a thermopilaei szoroson, Zrinyit Sziget, Szondit Drégely falain: ítéletünk egy perczig sem fog ingadozni, a rosszat elítéljük, a jónak szemlélete a lélek természeténél fogva tetszését ébreszt bennünk.

Midőn látjuk, hogy valaki a részvét, hála és szeretet érzelmeitől át van hatva, osztozik a szenvedőnek fájdalmában, vigasztal, bátorít, könyeket töröl; vagy, a mi a bánat megosztásánál nagyobb erény, a társaság különböző viszonyai között magáévá tudja tenni embertársainak örömét, kedvesei jóllétében találja fel saját boldogságát: a kedély ezen nyilvánulásait szépnek, jónak, nemesnek ítéljük, mert összhangzásban van a lélek örök törvényeivel. Valamint a fül szerkezetének megfelelő hanghullámok rendszeres változatossága; a szem idegeit kellemesen érintő különböző színek színes bályos egyesülése az általuk kifejezést nyert eszmét társaság alatt aesthetikai élvezetet nyújt: úgy a kedély természetes felindulásainak az ész törvényével összhangzó viszonyából kimagyarázhatlan gyönyör árad a sokféle élmény egységét, a mozdulat minden nemeiben nyugalmas szabályszerűséget kereső lélekre.

Felfogások, érzelmek, vágyak állanak egymással szemben, erkölcsi tulajdonok alkotnak egy tetszetős, minden elemeiben összehangzó, harmonikus egészet. Ezen összetalálás, egybeállítás, összehangzás, egység a különbözőlében az, a mi a léleknek tetszik annyira, hogy ha az egymást kiegészítő lelki tulajdonok alanyai egyébként elítélendők is, ezen egymáshoz való viszonyuk megteszi kedvező hatását a lélekre.

Természetesen: a különböző egyének egymáshoz való ezen szép viszonyánál, melyet szeretetnek nevezhetünk, a szereplő alanyok énjéből vett indokoknak szerepelniök nem szabad.

Ha Achilles elhatározásában, Penelope hűségében, Phytias barátságában, Arria szeretetében, a weinsbergi nők feltalálásában, Forgács Endre, Szereday, Szécsi Dezső áldozatkészségükben, Kemény Simon önfeláldozásában az önérdemek bármi kis része lenne, úgy az erkölcsi cselekvény elvesztené becsét, a viszonyok szép idoma el lenne fordítva s egyebek közt a Schiller szép költeménye is haszontalan fecsegéssé válnék.

Nemcsak a szeretet, hanem a jogszerűség szemlélete is tetszést ébreszt a lélekben. Kicsiny mértéke elég a fejlettségnek arra, hogy a gyermek is kiérezze, hogy minden akarathoz a törvény szabályozása nélkül is ki van mérve saját jogköre, melynek határai között mozoghat, érvényesítheti magát, de szélvonalain át nem léphet a nélkül, hogy szomszédjának jogait ne háborítsa. Két vagy több akarathoz a kölcsönös jogtisztelet által rendezett szép viszonya mindig a tetszés ítéletét vonja maga után a szemlélőben. Kisebb-e, vagy nagyobb a jogkör; személyre, tulajdonra, vagy szerződésre vonatkozik-e; egyesek, családok, kormány és alattvalók, nemzet és nemzet, állam és állam közt fordul is elé a kölcsönös jogtisztelet: mindez a dolog lényegén csak annyit változtat, hogy a különben is létre jött tetszés alakát állapítja meg.

Innen van, hogy mindig megnyugvással olvassuk a római tanácsról, hogy Clódiát és társait visszaküldötte; Camillusról, hogy a fővezérséget nem vállalta el addig, míg erre az illetékes hatalomtól jogot nem nyer: másfelől pedig elítéljük a szentszék követét, hogy Ulászlót a szegedi béke ellenére háborúra ösztönözte, s nem helyesíthetjük Zápolyának, hogy a váradi pontok iránt nem viseltetett elég tisztelettel.

Ha az erkölcsi ítélet, melyre a történelem az életet, egyes ember tapasztalatait túlszárnyaló számtalan példányai között fel hí, többször ismétlődik s annak következtében felemelgesszünk a jó ügy mellett, visszaborulunk a rossztól: a kedély ezen hullámmozgása szabályosságát nyer, az erkölcsi ítélet elvek által lesz bizonyított, s mi javultunk, nemesültünk.

Azt mondják a hozzáértők, hogy a hegedű fája a művészi használat által. S csak a lélek maradhat a játékos utóhatás nélkül, ha a szív a történelem hatása folytán felmutatott részvét, szeretet, jogtiszte-

let, hála s kegyelet érzelmeit újból meg újból átérzi; a lélek ne válnék nemesebbé, ha a nemes érzelmek játékosan a szív hurjai meg-meg rendülnek?

(Folytatjuk.)

Az iskolai takarékpénztárak Franciaországban.*)

Malarce úr könyve: A franciaországi takarékpénztárak kézikönyve, mely már nyolcadik kiadást ért és angol, német, olasz, spanyol s portugál nyelvekre is le lön fordítva, sokat tett a takarékpénztár eszméjének terjesztésére. E könyv adatai az ügy állását érdekesen világítják meg.

Franciaországban az iskolai takarékpénztárak száma az első négy év alatt 8033-ra ment; 1879. augusztusáig már meghaladta a 12 ezeret. Be van bizonyítva, hogy az iskolai takarékpénztárba a takarékos növendékek által be tett összeg átlag fejenként 10 centimes (4 kr.) összeget képvisel hetenként: mi arra mutat, hogy az intézményt helyesen fogták föl és hogy a tanítók szigoruan tartották magukat azon szabályrendeletnek, mely 5 frankra (2 frt.) szabja egy növendék havi betétét és ez által gátot vet a netalán elkövetendő visszaéléseknek. E visszaélést négy más országban tapasztalták és a hivatalos jelentések szerint ez módosítá az intézmény nevelészetű becsét és súlyosbítá a tanító abbeli köteleességét, hogy megállítsa az intézménynek ily irányban tovább fejlődését.

Örömmel állíthatjuk, hogy Franciaországban az iskolai takarékpénztárak kizárólag a növendékek takarékoságának filléreiből alakultak. A zsebpénz megtakarítása így válik legjobb gyakorló eszközévé a takarékos életre nevelésnek. Mert ha a családok saját megtakarított filléreik számára használnák fel a gyermekeik közvetítését az iskolai takarékpénztárakat, akkor a gyermekek csupán szülőik megbízottjaiként szerepelvén, nem fognák föl a takarékpénztár jelentését és a tanítók akaratajukon kívül hivatásokkal össze nem egyezhető felelősséget vállalnának magokra az által, hogy takarékpénztári hivatalnokokká változnának.

Az legbecsesb oldala az iskolai-takarékpénztár intézménye Franciaországban kifejlődött alakjának, melyet 1874-ben — külföldi tapasztalatok tanulmányozása alapján — öltött és a melyet azóta a gyakorlat is állandósított, hogy a tanító tevékenysége és felelőssége a minimumra van leszállítva és hogy az egyszerű, kényelmes és biztos eljárás a legjobb nevelő hatás gyakorlását eredményezi. Ezt a tanítóknak nemzetközi kongressusa is elismerte Leivyamban, hol Európa és Amerika leghivatottabb államférfiai, tudósai és közigazgatás-

*) A francia nemzet anyagi jólétének csatlakoztatlanul alapja a takarékoság. Érdekesnek tartjuk épöen azért ez ismertetésben lehető hű képét adni annak, hogy az iskolai takarékpénztárak eszméjét mint fogták föl, mint létesítették Franciaországban. Az új év a jószándékok, jó tervek ideje szokott lenni. Vajha minden jó eszme talajra találja!

sal foglalkozó egyénei egybegyültek. Minden kísérlet, mely az intézmény alakjának módosítására célzott, a tapasztalás által el lőn ítélve.

Igy Aube megyében egy takarékpénztár megkísérté, hogy a tanító köteleességévé tegye egy egy ü t e s könyvecske vezetését, de tizenkilenc iskolai takarékpénztár ellenmozgását idézte elő. A megyei tanács indokolt fölterjesztést tőn a miniszteriumhoz e gyakorlat törvénytelen és veszélyes volta ellen, mire a földmívelési és kereskedelmi miniszter a megye főnökökhöz intézet leiratában a takarékpénztárakat szigoruan utasítá azon köteleességükre, hogy egy franc betétet már el kell fogadniok, ha ezt közvetítő, pl. tanító is tenné be.

Tehát egy takarékpénztár sem utasíthat vissza egyetlen betétet sem, egy frantból kezdve, ha a tanító is nyújtja azt be. Köteles az egyes tanulók nevére külön kiállított könyvecskébe vezetni be a betéteket. E könyvecske épen olyan mint a rendes takarékpénztári könyv, melyet bármely betevő számára állít ki a pénztár. Egy helyt megkísérlette egy néptanító egyet, hogy külön kassát állítson föl, külön szekrényt helyezzen el az iskola helyiségében; de család vagy betörés utján sikkasztás történt. Minthogy a szekrény kulcsa idegen-nél, sőt gyakran olyannál állott, ki az iskolai felügyelettel sem áll vala semmi összeköttetésben, belátták, hogy ez eljárás kompromittáló a tanítóra nézve, sérti méltóságát, ellenkezik az iskolákra vonatkozó szabályzattal, az egyet megszünteté a takarékpénztár e helytelen módját és elfogadta a többi tizenkétezer iskolánál jónak tapasztalt eljárást.

Az iskolai takarékpénztárak kérdése napról-napra népszerűbbé válik. Az eljárás nagyon egyszerű és világos. Minthogy az 1876. augusztus 25 én kelt, az adószedőknek a takarékpénztárak szolgálatára történt alkalmazására vonatkozó miniszteri körrendelet nem intézkedett az iskolai takarékpénztárak betéteiről, szükségessé vált a tanítókat is, más közvetítőket is feljogosítani a betétekre. Első betét alkalmával a takarékpénztári könyvecske iránti kérvény-minták betöltendők. (Alólírott az alább megnevezett tanuló nevében ezenel beteszem a következő összeget). A tanító annyi kérvényt ir alá, a hány tanítványa betétet rak be, de a pénztárnok csak egy nyugtát állít ki a betevő tanító számára, mely az általa betett összes betétről szól. A további betétekről, melyek a könyvecskéek előmutatása mellett történnek, szintén csak egy nyugta állíttatik ki, csak a számviteli könyvben vezetettnek be név szerint az illető betevő növendékek. A teljes vagy részleges kivétel alkalmával az iskolai takarékpénztári letéteményezők egy együttes utalványt kapnak és a kifizetés iránt kérvényeket a tanító és a könyvecske tulajdonosa írja alá, de a kifizetésről szóló nyugtát már a növendék törvényes képviselője azaz: az atya, anya vagy gyámja írja alá. A pénztárnokot illető tiz centimes (4 kr.) kezelési díj mind a bevétel mind a kivétel alkalmával

csak is az együttes nyugták után fizettetik, mi által az egyes betevők alig érzik meg a kezelésért járó díj terhét.

Az iskolai takarékpénztár eszméjéről Leveleye így nyilatkozik a híres Revue des deux Mondes-ban a socialismus mai állása Németországban cím alatt írott jeles cikkében: „Laurent úr a gandí egyetem jogtanára 1866-ban pendíté meg az eszmét, hogy be kellene vinni a takarékpénztári intézményt az említett város népiskoláiba. Elindult iskoláról iskolára, kifejtendő úgy a tanítóknak mint a tanulóknak a takarékpénztár nemzetgazdasági előnyeit és főként erkölcsi jóhatását. Föllekesülvén e buzdításra a gyermekek sous-ként gyűjték meg és bizták pénzeiket tanítóikra, ki takarékpénztári könyvecskét vett számukra, midőn egy franc meg volt. Ö t é v mulva 10671 növendékre esett nyolc ezer könyvecske és azóta az arány még nagyobbodott.

Ez talán csirája lehet a társadalmi helyzet átalakulásának. Jusson csak a munkás tőkéhez, azonnal megtér a társadalmi rend eszméjéhez, ellenségévé válik minden felforgatásnak, mely verejtékesen megtakarított vagyonától fosztaná meg. De miként lehet elérni ez eredményt? Ha gyermekkorától fogva takarékoságra tanítják, ahoz szoktatják; később, midőn a pazarlás hajlama kifejlődött, a legjobb tanács meddő marad Csak a maga által gyűjtött tőkét képes a munkás megtakarítani. Az iskolai takarékpénztár, mint ezt Malarce úr jelentéséből láthatni, több országba be lőn vive, jelesen Franciaországban több városba, és ha lehetne általánossá tenni, jó eredményei kiszámíthatatlanok lennének. Ha a munkás osztály helyzetét vesszük vizsgálat alá, nem az a legszomorítóbb tünemény, hogy mily poton a munkadíj a fáradsághoz viszonyítva, de az, hogy a munkadíjat mily helytelenül költik el. A munkadíj emelésének rendszerint csak az az eredménye, hogy a keresma-költség szaporodik és a munkás aljasodik el. Nagy embereknek, hiába hirdetik a takarékoságot. Ez szokástól függő erény és éppen azért gyermekkortól kell azt fejleszteni.“ E fejtegetéshez nem kell magyarázat. A valódi konservatív, kinek az állami és társadalmi rend fő-fő gondja, a valódi szabadelvű, ki a néposztály emelkedésén csüng igaz szeretettel, egyaránt fontolhatja a fenn idézett szavakat. Elég tudni, hogy egy hét éves gyermek, ki megszokik hetenként két sous megtakarítani azon pénzből, melyet nyalánságra vagy játékszerre költene, midőn nagykorúságot ér, körülbelül száz franc birtokába jut.

Ezen kívül a gyermek e módon naponta hozzászoktatja magát a jó gazdálkodáshoz az az: saját ügyei helyes intézéséhez. És mivel hetenként megfosztja magát egy néhány sous-tól, megtanulja mérsékelni mérsételes szükségét, felébe becsülni a leendő jólétet egy vágy, egy szeszély rögtönös kielégítésének: meglepő eredmény! Egyetlen nem a maga idején elköltött sous kezdete oly pazarlási hajlam kifejlődésének, mely a leg nagyobb vagyont is fölemésztené.

Melléklet a „Család és Iskola“ 1-ső számához.

A havre-i iskolai takarékpénztárak csak 1876-on kezdék meg működésüket és már 22,000 franc lőn a mai napig megtakarítva a növendékek által.

A roueni akadémia igazgatójának az alsó Szajna-megye főnökéhez intézett jelentése szerint: 1878. január 1-je előtt létrehozott iskolai takarékpénztárak száma volt 144, 110 a fiuk, 34 a leányok számára; holott 1876. január 1-én csak 27 volt az egész megyében. 1878. folytán keletkezett takarékpénztár 229, melyből 183 esik a fiukra, 46 a leányokra. Van tehát 1879 elején 433, tehát 1170 nyilvános intézetnek 33%-ja bir takarékpénztárral. Takarékpénztári könyvecske volt 1878 előtt 5275, szaporodott 7,899-cel, van 13,174. Tanuló tett volt be 6373, ezek száma szaporodott 10,685-tel, takarított összesen 17,060 tanuló. A takarékpénztárba berakó tanulók száma viszonyítva az összes tanulók számához volt régebben 6-87%; 1878-ban tett 11-52. A hetétek összege volt 1875—77-ig 98,000 franc, 1878-ban volt 114,657 frt. Tehát ez évek alatt megtakarított összeg: 212,000 frt. E fokozódott emelkedés az iskolai takarékpénztárak forgalmában még szembetűnőbb, ha tekintetbe vesszük azon rövid időtartamat, mely alatt e gyors emelkedés történt.

Az iskolai takarékpénztárak kérdése mai napság napi renden van Franciaországban. Foglalkoztatja úgy a közigazgatás közegeit, mint megyei hatóságokat. Oly eszme ez, mely ha általánosabb mérvet ölt, a legfontosabb anyagi és erkölcsi eredményeket idézheti elő és a munkás osztály sorsát javítani van hivatva.

Rossi híres nemzetgazda, Say utóda a párisi college de France nemzetgazdasági tanszékén, IX. Pius egykori híres minisztere, kit 1848-ban a római forradalom alkalmával gyilkoltak meg, mondá ki általában a takarékpénztárakról, hogy a menedék-helyek és takarékpénztárak magukban is képesek megváltoztatni a társadalom arculatát. Okvetetlenül szükséges, hogy a takarékoság a földmives ember, a városi munkás erkölcsébe menjen át. Azon munkás, kinek kezében takarékpénztári könyv van, nem ismeri a korcsma felé vezető utat. De hogyan lehet szokássá emelni a takarékoságot? Hogyan lehet azokba csepegtetni ez eszmét, kik napi díjakon tengődnek? Mind hirdetheti az újság szép elvet: takarítsátok meg a felesleget; kicsiből nagy töke gyűl. E buzdításnak alig van nyoma az élettanyai viszonyai által eldurvított szívre, gondolkodásra. A munkás azt veti ellen: Mire? Mért fosszam meg magamat a mai gyönyörtől, hogy élvezek mikor már elment hozzám a kedvem, elfásult kedélyem? Majd megkérdezzük: mit ad az isten. Csak az iskola képes a takarékoságot megkedveltetni, a nép erkölcsébe, szokásaiába csepegtetni. Ez eszméket Franciaországban szélteled hangoztatják, gyakorlati példákkal meggyőződésre bírják érlelni. Nem vélék haszontalan dolgot cseleke-

ni, ha közelobbról még a francia tapasztalatokat, az eszmének Franciaországban való terjedését, részletesebben ismertetem; mert gyakorlati kérdéseknél, pedig minden pedagógiai kérdésnek voltaképen annak kell lennie, a tények a legékebben szóló bizonyítékot szolgáltatják.

h. i.

Élet- és egészségügyi közlemények.

Hogyan válasszuk a természetszerűség elvének megfelelően ruháinkat?

E kérdésre a helyes feleletet a következő tudományos tapasztalatok és vizsgálódások alapján lelhetjük meg.

Az állati test minden szervében, hol élegülési folyamat megyen végbe, a szabaddá levő erők összege, vagy ennek legalább egy része, úgy tűnik fel, mint szabad meleg. Más szavakkal: a szervekben elvégzett élegülési munka eredménye: meleg.

A test egyes részeiben ilyen módon képződött meleg egyenletesen terjed szét az egész testben. És így jön létre az emberi testnek állandó, természetes hőmérséke, mely 37—38 C^o-ot teszen.

De hogy ezen hőmérsék megmaradjon, testünket koronként fűtenünk kell, és e fűtéshez az égő anyagokat a táplálék szolgáltatja. Pusztán azzal azonban, hogy táplálkozunk, az említett, természetes hőmérséklet még nem tarthatjuk. Pedig annak megtartása az élet fő kelléke.

Nem haszontalan munka tehát, néhány pillantást vetnünk azokra az élettani törvényekre, a melyek szem előtt tartásával sikerül a testnek kellő hőmérsékletét minden körülmények között megtartanunk. Gondoljuk testünket egy nedves, meleg anyagnak, mely száraz s hideg testekkel van környezve. Ily módon a meleg háromféleképpen vonatik el tőlünk. T. i. 1. kisugárzás, 2. elvezetés és 3. a bennünk levő nedvesség egy részének elpárologtatása útján. A meleg csökkentés e 3 módjának egymást kell szabályoznia, hogy az élő testben időnként beálló hőmérsékek a szükség szerint kiegyenlítettessenek. A legállandóbb meleg-csökkenés kisugárzás és meleg elvezetés útján történik; míg a nedves párologás főképpen a hőkülömbiségek kiegyenlítésére szolgál. A meleg vesztésnek imént felsorolt három nemét tekintsük meg már most egyenként. A sugárzás általi melegvesztésről igen élénk fogalmat szerezhethünk magunknak, ha egy olyan szobába megyünk, melyben a kemence tüze meleget sugárizik ki ugyan, de mivel a szoba az előtt nem volt fűtve, s mivel e miatt a falak, bútorok, s más a szobában levő többi tárgyak még hidegek: habár a kemence közelébe állunk is, igen fogunk

fázni, mind addig, míg a körülöttünk levő tárgyak fel nem melegednek.

Ezzel ellenkező érzést érzünk, ha egy népes terembe lépünk, hol a sokaság a meleg sugárzást egészen megakadályozza.

Ha a levegő, mely testünket minden oldalról körül veszi, hidegebb hőmérsékű testünknel, annak melegét vezetés útján elvonja. Valamint egy hevitett kemence közelében, a felmelegített levegő folytonosan a magasba száll, és helyébe alólól hideg levegő nyomul: ilyen áramlatot teremt testünk felületén a levegő hővezetése.

Hogy tiszta fogalmunk legyen arról, hogy a körleg a maga hővezető képessége által testünkbeli mennyi meleget von el, gondoljuk a levegőt egy jobb hővezető testtel p. o. vízzel felcserélve. Olyan levegőben, melynek hőfoka 0° -nál valamivel magassabb, ritka szövötű ruha is képes lételünket tűrhetővé tenni; de álljunk csakugyan ezen öltözettel vízbe, melynek hőmérséke 0° -nál valamivel több: ebben nem sokára fázni fogunk, sőt néhány óra múlva hőmérsékünk a fagypontra száll. Erre gondolva, könnyen megérthetjük azt is, hogy vezetés által a meleg-veszteség annál nagyobb lesz, minél alacsonyabb fokon áll a levegő hőmérséke, és minél nagyobb a testünket környező légkörben az áramlat. Ha meleg helyről hidegbe megyünk, ez bőrünkre oly izgatólag hat, hogy az edény-mozgató (vasomotoricus) idegek a vér edények üregeit annyira összehúzzák, hogy a kiválás a bőrön kevésbül, a verejték mirigyek kiválasztása korlátoztatik, a vér a test környi részeiről a központ felé hajtatik, míg a felbőr vérszegénnyé és halványává változik és hőmérséke alább száll. Ellenben, ha hideg helyről melegbe megyünk, a jelenségek éppen ellenkezők lesznek. Itt az elpárolgás gyors, ez pedig meleget köt meg; s így a meleg és hideg gyors váltakozásából könnyen származik meghülés.

Hogy a párolgás által mily sok meleget vesz el testünk, arról Pettenkofer kísérletei győznek meg a következő számokkal. 1 gr. víznek, hogy gőzzé váljék, 560 meleg egységre van szüksége. Az ösmeretes müncheni lélegző készülékkel tett kísérlet azt mutatá, hogy egy felnőtt egyén, nyugalomban, 24 óra alatt 900 gr. vizet változtat gőzzé és erre 504,000 hőegységet használ el. Erős munka közben már 2000 gr. vizet változtathat gőzzé és erre az illető munkásnak 1.120,000 hőegységre van szüksége. Hogy gyors elpárolgás mellett így sok hőegység használtatik fel, ez teszi előttünk érthetővé azt, hogy erős munka közben sem lesz vérünk melegebb a szokottnál, sőt a hőmérséke ily munkáknál néha még csökken is.

Melegebb tájakon, hol mind a levegő, mind a lakóházak falai sokkal melegebbek, mint vérünk hőmérséke, s hol tehát sem sugárzás, sem vezetés által nem vonatik el meleg testünktől: csakis párolgás útján állhat helyre az egyensúly az emberi test hőmérsékében.

Vegyük most szorosabban valódi tárgyunkat szemügyre és vizsgáljuk, hogy a ránk kellemetlenül hatható külső benyomások kellő mérséklésére miként hathatunk ésszerűen ruházatunk helyes és célszerű megválasztása által.

Az emberi test a hőmérsék változása ellen folytonos háborút visel s fegyverei ellene: a lakása és öltözete.

Testünk hőmérsékét leginkább ruházatunk által szabályozhatjuk, és ennek célszerű megválasztásától függ egészségünk, és így létünk kényelmessége. Ruházatunk korlátozza, hogy hőmérsékünk sugárzás útján szerfölött ne csökkenjen. Sőt ruháink által úgy befűthetünk mindig testünknek, hogy hideg ég 3° alatt is $25-30^{\circ}$ lehet a hőmérséke; ez pedig megfelel a meleg ég övök hőmérsékének, a milyen volt, vagy lehetett a hajdani paradicsom légköre, hol Ádám és Éva takaros ruházatok mellett is igen jól érezhették magokat.

Nincsen ruházat, mely tisztán hőátbocsáltó anyagokból készülhetne, azaz, nincs olyan, mely a meleget egyenesen s akadálytalanul bocsájthatná át magán. Mindnyájan tudjuk, hogy ruháink nagyobb része a hő-sugároknak egy részét elnyeli. Ezek az elnyelt hő-sugarak aztán különböző gyorsasággal vezetnek a kelmékben levő likacsokon a ruházat külső színéig, a honnan rendre kisugároznak.

A ruhaanyagok rostjainak hővezetési képessége aránylag nagyon gyors. Ezen állítást az által lehet kimutatni, ha azokat az arányokat vizsgáljuk, melyeknél csak magok a rostok jönnek tekintetbe, p. o. egy és ugyanazon anyagnak kettőssé tétele által, de a nélkül, hogy a rétegei közt köz lenne. Krieger volt, ki ezen kísérleteket először tette és számtanilag meghatározta. Vizsgálatait egy bádóg hengerrel tette, mely meleg vízzel volt megtöltve; s tette pedig úgy, hogy ezen hengert a vizsgálandó ruha-kelmével körülöngyölte és az után a viz hőmérsékének apadását időnként pontosan feljegyezte.

Kriegernek ezen kísérletei egyebek mellett még arra a tapasztalatra is vezettek, hogy vékony selyem kelme ugyanazon idő alatt, ha kettősen vétetik, 30% -al kevesebb hőegységet használ el, mint ha csak egyrétegűleg használtatik. A flanel 14% , közönséges gyapjú szövet pedig $16-20\%$ hőegységet használ el.

A ruha-kelmék rossz hővezetésének okát tehát máshol, s nem a kelmék rostjaiban kell keresnünk. Kevésbé jön tekintetben a rost maga, mint a rostoknak elhelyezése, azaz a rostok közé bezárt levegő. Ha fent említett hengert tömött pamuttal vesszük körül, ennek hő-elhasználása 40% lesz a laza pamuttal szembe, melyet a közéletben vattának neveznek. — Ezen hengerrel tett kísérletek a szőrmés ruha-kelmékre nézve is fontos tapasztalatokat hoztak napfényre. Így a hő-elhasználás nyíratlan bundánál teszen 100, nyírottánál 180, nyírott és a külső színén belakoltánál pedig 250 hőegységet.

Élettani kísérletek régen kimutatták, hogy szőrös állatok, ha lenyíratnak és testök felülete belakkoltatik, nagyon hamar eldöglenek. Ezen pusztulásnak az okát eddigelé a bőr nedvkiválasztó tehetsége kellő működésének a megakadályozásában hitték rejteni, de ez nem áll; hanem igenis áll az, hogy amaz állatok ily eljárás következtében megfagynak.

A madarakat és szőrös állatokat, ha télen ujainkkal tapintjuk, a testök felületén hidegeknek érezzük; de ha a tollú vagy szőr között a bőr felületéhez közelünk, annál melegebbeknek tapasztaljuk őket.

Hosszú szőrű bundák sokkal melegebbek a kurta és bármily tömött szőrűeknek.

Az emlős állatoknak télen sincsen több szőrük, mint nyáron, csak hogy akkor a szőrszállak hosszabbak.

(Folytatjuk.)

Dr. Bartók István.

IRODALOM.

Gróf Zichy Jenő közelebről adta ki „A Magyar ipar fejlesztése érdekében“ irt Emlékiratát, a melyben 66 lapon komoly figyelmet érdemlőleg ismerteti s részben fejtegeti is azokat a legsürgősebb teendőket, a melyekkel a hazai ipart segíteni, fejleszteni s erősíteni kellene a végre, hogy felvirágozhassek s a külföldivel megálhassa a versenyt. — Mihelyt tért szakíthatunk, örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy t. olvasóinkkal is megismertethessük e becses füzetkének legalább azt a részét, a mely az oktatásügyről szól.

Az „Eötvös Naptár“ 1880-ik évi, III. folyama, melyet György Aladár és Luttenberger Ágost jó érzékkel szerkesztettek, megjelent a Franklin-társulat bizományában, Budapesten. Melegen ajánljuk pályatársaink figyelmébe, már csak azért is, mert az „Eötvös-alap“ állásáról oly részletes és terjedelmes jelentést közöl, a melyet e nemes rendeltetésű alap mindön őszinte barátjának meg kellene ismernie. Ára különben is csak 60 kr.

Pápán, Nóbél Ármin könyvkeres, mint kiadó és Bánfi János polg. leányiskolai igazgató, mint szerkesztő, „Ifjúsági és Népkönyvtár“ című gyűjteményes vállalatra bocsájtottak ki előfizetésre szólító felhívást, a melyből ideiktatjuk a következőket: Az „Ifjúsági és népkönyvtár“ gyűjteményes kiadásunkban évenként hat — két-két hónaponként egy — füzet fog megjelenni. Minden füzet 120—180 oldalon egy önálló, befejezett olvasmányt fog tartalmazni. — Csak eredeti magyar művek fognak közöltetni; mert vállalatunkkal nemcsak a ponyvairodalom fertelmes termékeit, hanem a külföldi kevésbé jó ifjúsági és népies iratokat is le akarjuk a térről szórítani. Győzzön a jobb, s ne legyünk e tekintetben is a külföldtől függő gyámoltalan barbárok. Azon körülmény, hogy úgy a szerkesztő, valamint a kiadótulajdonos is a vállalat anyagi kérdését másodrendűnek tekintik, lehetővé te-

szi, hogy úgy az előfizetési díjat, valamint az egyes füzetek árát is a lehető legkisebb összegekben állapítsuk meg. Az 1880-ik évfolyam hat füzetének — postával a házhöz küldve — előfizetési ára: 2 forint. Csak egész évi előfizetéseket fogadunk el. A vállalat tekintet nélkül az előfizetők számára 1880. elején meg fog indulni: „A rongyszedő fia“ elbeszélés, irta Bánfi János, című művel. Egyes füzetek ára a könyvkereskedésekben 40 krajcár leend.

„Magyar paedagogiai szemle“ cím alatt Rill József jövő 1880 januártól kezdve tanügyi havi közlönyt ad ki. Minden füzet egy, kartársai körében tisztelt jeles tanember arcképét és életrajzát fogja hozni, hadd lássa a magyar tanítóság, hogy a becsületes törekvés a szellemi munkások reszpublikájában mindenkor megleli méltatását. Programja az új paedagogia folyóiratnak: közreműködés arra, hogy a nevelés tényezői: u. m. az állam, egyház, tanoda, község, és szülei ház, mindegyik a maga körében, vállatve munkálkodjanak a népnevelés és ez által a haza felvirágoztatásán úgy, hogy az államé legyen a felügyelet, vezetés, irányítás és anyagi támogatás, a nevelés többi tényezői pedig a törvényes korlátokon belül feleljenek meg feladatuknak. E program kifolyása: az egyetemes tanítógyűlés, a hazai tanegyletek tömörülése, az „Eötvös-alap“ ügye, szakszerű tanfelügyelet, pontos iskoláztatás, ifjúsági és népkönyvtárak létesítése, a tanítók képzése, anyagi és társadalmi állásuk emelése, paedagogiai elvek megvitatása stb. — A „Magyar paedagogiai szemle“ tehát közölni fog: iránycikkeket, értekezéseket, methodikai munkálatokat, tárcát, könyvismertetéseket stb. Bővebb program a miniszterium által kiadott „Néptanítók lapja“ f. é. 22. számának 494. oldalán található. Az előfizetés ára 2 frt 50 kr., mely összeg legcélszerűbben postai utalvánnyal küldhető be a „Magyar paedagogiai szemle“ kiadóhivatalának Budapest, Stáció utca 9. Alánljuk e vállalatot olvasóink pártfogásába.

Győrffy Iván tankönyvei. Buzarovits Gusztáv esztergomi könyvtárosnál következő új tankönyvek jelentek meg: I. Földrajzi könyvecské nepiskolai növendékek használatára. 9 térképpel. V. lenyomat. Ára 10 kr. — II. Magyarország történelme rövid kivonatban. III. lenyomat. Ára 10 kr. — III. Természettud. Kézikönyvül nepiskolai növendékek használatára 140 ábrával. Ára 10 kr. — Ugyancsak Győrffy I-től megjelentek és kaphatók továbbá: Népiszkolai olvasó és tankönyv (ára 50 kr.); Menyeyi manna, kisebb és nagyobb (50 és 25 kr.); A kath. hitvallástan kézikönyve (40); Ötven eredeti magy. népdal és dallam (40 kr.); Tréfás versek (50 kr.); Garboncás diák (1 frt. 50 kr.) — „E szerény művecské szerzőjének s igénytelen írójának, Isten irgalmából ez idei isk. évben, a gyakorl. tanítás terén töltött terhes ténykedés 30-ik szolgálati esztendőjének évfordulatját adatott megérnie. Minélfogva: Mindezen munkára a mentől magasb mérvű mennyiségben mutatkozandott megrendeléseket, már csak mint némi méltányló megemlékezés s részvétnyilatkozat jelét is kiváló köszönettel veendi . . . Győrffy Iván.“

Vettük az „Ország-Világ“ című képes családi lap gazdag tartalmú és gyönyörű képekkel illusztrált mutatvány számát, mely a magyar nyomdaipar haladásának egyik legékesebben szóló bizonyítéka. E vállalat megindítója Rautmann Frigyes azt a hazafias célt tűzte ki feladatául, hogy a fenn kitett cím alatt két hetenként kiadandó füzeteit, melyek elismert nevű íróktól hoznak általánosan tanulságos és mulattató olvasmányokat, hova-tovább mind inkább csak hazai festők és metszők rajzaival s metszeteivel illusztráltassa. — Már csak e nemes törekvésért is ajánljuk a mivelt családok pártolásába. Az előfizetési díj negyed évre 2 frt 50 kr; félévre 5 frt., s a megnevezett kiadóhoz Budapestre (gránátos-utca 6 sz.) küldendő.

VEGYESEK.

Lapunkat a megnyilt új évre t. olvasóink és munkatársaink szives figyelmébe ajánlva, teljes szívből kívánunk mindnyájuknak boldog újesztendőt. Annyi megpróbáltatás után száljon már istennek bő áldása nemzetünkre, s az ő szebb jövőjéért esengő és fáradozó családokra és iskolákra!

— Mai számunkkal, melyet minden eddigi előfizetőknek megküldünk, veszik a mellékleten t. olvasóink a Franklin-Társulat kiadásában megjelent könyvek jegyzékét, valamint ugyancsak a Franklin-Társulatnál megjelenő hírlapok előfizetési fölhívását. Ez utóbbiak között a legrégibb, az imrár 27-ik évfolyamába lépő Vasárnapi Ujság, mely nagy képes hetilapnak, az olvasó közönség e kipróbált házi barátjának, jövőre legjobb ajánlása képeinek évről-évre szaporodó száma és szebb kivitele mellett, kiváló irodalmi erők által kiállított, folyvást növekedő változatos tartalma, mely teljesen fölöslegessé teszi a magyar közönségnek hasonló külföldi lapok járatását; míg társlapja, a Politikai Ujdonságok a politikai heti események gondos és hű összeállítását adja. A Képes Néplap a legolcsóbb képes heti lap, a kevésbbé vagyonosok vasárnapi újsága, tanulságos és mulattató tartalommal, politikát tárgyaló rendes rovattal; ezek kiegészítője a Világkrónika című képes melléklap, mely hetiközlönynek, ép úgy mint a „Képes Néplap“-nak, egész évi ára csak 2 frt. Ez iv tartalmazza ezenkívül a Jogtudományi Közlöny szaklap előfizetési fölhívását, továbbá a Franlin-Társulat által kiadott naptárak, ünnepi és alkalmi ajándékszánt könyvek, ifjúsági iratok, szépirodalmi művek, közérdekű népies iratok, népköltészeti és adomagyűjtemények, nyelvtudományi, történelmi és földrajzi művek és ima-könyvek bő és nagyválasztékú jegyzékét, a mint erről a mellékelt iv megtekintésével mindenki meggyőződhetik.

— Az „Eötvös-alap“ bizottságának elnökétől vettük s a legmelegebben ajánljuk érdekelt t. pályatársaink figyelmébe a következő felhívást. Az „Eötvös-alap“ központi gyű-

tő bizottsága f. é. november 23-án tartott gyűlésében elhatározta, hogy Magyarország nagyobb városainak tanítótestületeit tiszteletteljesen felszólítja arra, hogy a közeledő farsangi időszakban társasestélyeket rendezzenek, melyeknek tiszta jövedelme fele részben az „Eötvös-alap,“ fele részben pedig az illető város szegény-sorsú tanulóinak javára fordíthatnák. Nekem jutott a szerencse, hogy tisztelt kartársunkat, mint a fi bizottságunk előtt az „Eötvös-alap“ ügye pártolójaként ismeretes, bizalommal megkeressem, s a fentebbi határozat érvényesítéséhez szükséges mozgalom megindítására felkérjem. Amidőn ezen kérelmemet szives pártolásába ajánlanám, maradtam kitűnő tisztelettel, alázatos szolgálja Péterfi Sándor. Budapesten, 1879. dec. 20.

— A németországi, általános tanító-egyesület ügyintéző bizottsága közelebről tudatá az érdekelt egyesületek elnökségeivel, hogy a legközelebbi közgyűlés Hamburgban fog megtartatni; és pedig a pünköshti szünidőn. — Mikor a hirt a lipcei „Illustrierte Zeitung“ egyik legutóbbi számában olvastuk, azonnal feltört lelkünkbelül a kérdés: hát nálunk mikor lesz a régóta tervezott országos szövetségből valami? Fel is törhetett, mert a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága — úgy látszik — már a szentírás eme biztatásáról is megfeledezett: „zörgessetek és — megadatik!“

— Badenben sem végezhetnek valami könnyű munkát a néptanítók! — Legalább ezt gyanítjuk abból, hogy e nagyhercegség kormánya csaknem régiben bocsájtott ki szigorú roneletet arra, hogy 1880 ápril 24-ig minden népiskolához legalább annyi tanító állíttassék be, hogy 100 — vagy rendkívüli esetekben — 130 tanulónál több egyre se essék. — Ki tagadhatja, hogy ennél már sokkal méltányosabb és helyesebb is a mi törvényünk?

— Hollandiának se lehet nagyon rendőn a szénája és teli a kasszája. Erre mutat az, hogy a meghozott népoktatási törvényt csak 1881. január 1-én akarja életbe léptetni a miniszter — azzal mentve e halasztást, hogy az új törvény keresztül vitele 6 millió frtba kerülne, ennyi pénzt pedig előbb ki nem teremthet.

— A tanfelügyelői intézmény, mint a mutatvány számával beköszöntött „Magyar föld“ írja, új, gyökeres reformnak néz elébe. Álland pedig ez a gyökeres reform abból, hogy mivel a tanfelügyelő urak a kerületükbe tartozó népiskolákat nemcsak nem ügyelhetik fel kellően, hanem még csak nem is látogathatják: azok egy részének felügye- lése — s ellenőrzésével az illető megyék középiskolái igazgatói fognak megbizatni. — E legfrissebb hírrel szemben, mely talán még kacsa is lehet, most még csak e 2 kérdést kockáztatjuk: Hát mi történik ott, a hol 2—3 egymás mellett fekvő megyében sincs egyetlen középiskola se? S miért feledkeznek meg a képezdék igazgatóiról, a kik közül a legtöbb Németországban is, de különösen Svájcban, már régóta gyakorolja e tisztet?

A szerkesztő postája.

Addig is, mig külön levélben tehetném, tisztelettel kérem mindazon t. pályatársaimat, kik érdemes elődöm alatt becses közreműködésökkel támogatták e lapot, ne vonják meg tőlem se szives támogatásukat.